

کمک اقتصادی و توسعه (۳)

★ ترزا هایتر

★ ترجمه: مهدی تقوی

پس از بحث دربارهٔ خصوصیات مطلوب برنامه‌های توسعه، در گزارش آمده است که: "به طور خلاصه، طرح یا تضمین اینکه اجرای برنامه‌های توسعه‌ای که عملی و قابل اجرا هستند دربرگیرندهٔ مجموعه‌ای از سیاستهای مورد قبول کشورهای عضو در حال توسعه و جامعهٔ بین‌المللی است". سروکار دارد. این مسئله در نظر گرفته شده است که تفاوت‌های بسیاری در جامعیت برنامه‌ها وجود دارد و بنابراین:

"تا حد زیادی مسئله به دانش سازمان دربارهٔ کشور مربوطه و کوشش برای تضمین اینکه منابعی که در اختیار کشور گذارده شده برای مصارف معین شده بکار گرفته می‌شوند، بستگی دارد. تجربه نشان می‌دهد که عملکرد اقتصادی در رابطه با توسعه را می‌توان به درستی ارزیابی کرد حتی زمانی که دقت از نظر فنی غیرممکن می‌باشد".

با وجود نظر خوش‌بینانه‌اش، سیاست کلی بانک حداقل تا سالهای اخیر این بوده است که از اشاره یا بحث دربارهٔ این مطالب به طور عمومی خودداری کند. در سال ۱۹۶۷ اظهار شده است که کارکنان بانک، برخلاف کارکنان صندوق هیئت مدیره یا هر کس دیگر را در جریان کوششها به منظور بهبود عملکرد اقتصادی عمومی اعضا نمی‌گذارند. علت تا حدی این است که با توجه به تجربهٔ صندوق کارکنان بانک علاقه دارند از تبلیغات نامطلوب

اجتناب کنند، علاوه بر این کارکنان بانک عقیده دارند که کار آنها اگر به طور مخفیانه و بی سر و صدا انجام شود، مؤثرتر خواهد بود. بدین جهت اشاره به فعالیتهای بانک در نشریات بسیار اندک است.

غالبا" هنگامی که عملکرد اقتصادی یک کشور خاص ارزیابی می شود، به اکثر پرسشهای زیر باید پاسخ داده شود:

الف - رشد تولید و درآمد چگونه است؟

ب - تا چه منابع برای توسعه تجهیز شده اند و آیا نسبت پسانداز ملی به تولید ناخالص ملی در حال رشد است؟

پ - تا چه حد از منابع مالی موجود استفاده مؤثر بعمل می آید؟

ت - تا چه اندازه چارچوب اجتماعی - نهادی کشور با توسعه هماهنگی دارد؟

ث - آیا مشکل رشد جمعیت وجود دارد؟ اگر پاسخ مثبت است، آیا دولت برای مقابله با آن کاری انجام داده است؟

ج - آیا به توسعه مثلا" در مقایسه با دفاع ملی اهمیت داده می شود؟

چ - تا چه اندازه دولت در حفظ اعتماد مردم به پول کشور موفق بوده است؟

ح - با چه سرعتی ظرفیت واردات افزایش می یابد، یعنی نرخ افزایش صادرات و سایر درآمدهای ارزی چه مقدار است؟

خ - تا چه اندازه کشور در مخارج واردات صرفه جویی می کند؟

د - آیا مدیریت تراز پرداختهای خارجی و بدهیهای خارجی مناسب است؟ آیا دولت بدهیهای نهادهای دولتی را کنترل می کند؟

ذ - تا چه حد سیاستهای مالی و توسعه داخلی هماهنگ هستند؟

آنچه باید مورد توجه قرار گیرد، این است که در این فهرست به طور مشخص برنامه توسعه شامل نشده است. یک برنامه توسعه مناسب باید دربرگیرنده همه این عوامل باشد. کشورهای که از نظر همه نکات فوق در وضع مطلوبی قرار دارند، باید دارای برنامه توسعه مناسبی نیز باشند، زیرا همراه با برنامه باید مجموعه ای از سیاستهای اقتصادی و مالی مناسب وجود داشته باشد و برنامه جایگزین چنین سیاستهایی نیست.

بنابراین، وضعیت فعلی این است که هنگام ارائه وام مستقیم به وسیله بانک، بانک وام خود را مشروط می سازد. وام غالبا" به شرط بهبود استفاده از منابع در طرحها یا بخشها یا نهادهایی است که وام مستقما" آنها را تأمین مالی می کند. علاوه بر این، بانک سعی می کند تا تحلیلی از مسائل و چشم اندازهای آتی اقتصادی کشور یا همکاری

دولت مربوطه ارائه دهد. آن‌گاه پس از این تحلیل بانک باید تعیین کند که چه عواملی رشد سریعتر را باز داشته و دولت برای اصلاح وضع چه عملیاتی باید انجام دهد. علاوه بر این، بانک چه انتظاراتی از دولت برای بهبود عملکرد اقتصادی دارد.

در یک حد، کشورهایی وجود دارند که نقش بانک در آنها اندک است. علت این است که این کشورها به مرحله‌ای رسیده‌اند که نیاز کمتری به کمک خارجی دارند یا اینکه وضعیت سیاسی آنها به گونه‌ای است که دولت هیچ‌گاه نمی‌تواند به بهبود عملکرد اقتصادی دست یابد یا سرمایه خارجی از منابعی تأمین می‌گردد که کاری به تحلیل اقتصادی بانک ندارند. در این موارد، بانک تنها می‌تواند کار خود را محدود به اثرگذاری بر فرایند تحلیل اقتصادی یا بهبود بخشیدن به وضع اقتصادی از طریق تأمین مالی یک بخش خاص نماید. از طرف دیگر، کشورهایی وجود دارند که در آنها کل سرمایه خارجی مورد نیاز به وسیله بانک تأمین می‌گردد و تعداد کافی از مقامات دولتی مشتاق و قادر به بهبود عملکرد اقتصادی در صورت حمایت بانک می‌باشند، در این موارد، بانک می‌تواند با کشور در مورد برنامه وام با شرط سیاستهایی که دولت برای بهبود عملکرد در زمینه‌های مهم در پیش می‌گیرد، توافق کند. اکثر کشورها در بین این دو حد قرار دارند.

سیاستهای مناسب برای بهبود عملکرد اقتصادی در کشورهای مختلف متفاوت می‌باشند. بنابراین بانک باید کل فرایند توسعه را بررسی کرده و در فرایند تحلیل اقتصادی، باید در مورد بخشهای مهم و کلیدی در زمان فعلی تصمیم‌گیری کند در برخی از کشورها مهمترین سیاست ممکن است باثبات‌تر ساختن سطح قیمتها یا به کارگیری سیاستهای پولی و مالی مناسبتر باشد. در برخی دیگر، بانک همراه با صندوق عمل کرده و غالباً کار یکی کار دیگری را تکمیل می‌سازد. برای مثال، در یکی از کشورهای آفریقایی تحلیل بانک نشان داد که مهمترین سیاست کوتاه‌مدت، افزایش قیمت پرداختی به کشاورزان در مقابل دریافت بادمزمینی، که مهمترین قلم صادرات کشور بود، است. زیرا دولت قیمت این محصول را آن قدر پایین نگاهداشته بود که کشاورزان مجبور به کاهش تولید گردیده بودند. در این نتیجه ارزی که دولت برای تأمین واردات در اختیار داشت، بسیار ناچیز بود. در این حالت مهمترین قلم قیمت بادمزمینی بود و بانک توجه خود را به این مسئله معطوف ساخت. در کشور دیگر، ممکن است مسئله مهم اداره صنعت، تأمین مالی مؤسسات خدمات عمومی، کشاورزی یا غیره باشد.

به طور خلاصه، شواهد نشان می‌دهند که بانک هنگام ارائه وام "شرایط عمومی عملکرد" را تعیین می‌کند. از سالهای آغاز کار بانک، بانک بر سیاستهای اقتصادی کشورها

تاکید بسیار داشته است. برای مثال، در سال ۱۹۴۹ بانک از شیلی درخواست کرد که قبل از دریافت وام برای کاهش نرخ تورم کوشش کند. علاوه بر این، در دهه ۱۹۵۰ به منظور دریافت وام از بانک، دولت پرو موافقت کرد که اعتبارات کوتاه‌مدت از فروشندگان کالا دریافت ننماید.

در سالهای اخیر کوشش‌های عمده و سیستماتیکی برای اثرگذاران بر سیاستهای کشورهای وام‌گیرنده از طرف بانک انجام گرفته است. عموماً بانک تصمیم در مورد ارائه وام را بر نظر خود درباره عملکرد کلی کشور پایه‌گذاری می‌کند. بانک با کشور درخواست‌کننده وارد مذاکره نمی‌شود، مگر آنکه اطمینان یابد سیاستهای عمومی کشور مناسب می‌باشند. حتی گاه با وجود طرحهای بسیار مناسب، به خاطر اینکه سیاست کلی کشور در جهت توسعه اقتصادی و سرمایه‌گذاری نبوده‌اند، از وام دادن به آن خودداری کرده است.

چرا بانک درگیر مسئله سیاستهای عمومی در کشورهای در حال توسعه گردیده است؟ اول اینکه به خاطر بدهی فوق‌العاده زیاد کشورهای عضو، مسئله‌ای که بانک به عنوان یک وام‌دهنده بین‌المللی بزرگ مستقیماً با آن روبروست، تضمین این که دریافت‌کننده وام می‌تواند در آینده بدهی خود را بازپرداخت کند، ضروری گردیده است. دوم اینکه، بانک، مانند سایر نهادهای بین‌المللی به طور روزافزونی به مسئله توسعه اقتصادی کشورهای عضو علاقه‌مند شده است. بنابراین باید نیازهای توسعه آنها را در نظر گرفته و برای یافتن راه‌حلهایی به منظور از میان برداشتن مشکلات در راه توسعه اقتصادی آنها بکوشد.

شواهدی در مورد اینکه بانک به خاطر بدهی فوق‌العاده کشور عضو درگیر سیاستهای عمومی اقتصادی آن کشور شده است، وجود دارد. مثال خوبی در این زمینه کشور هند می‌باشد. اخیراً نیز غنا و اندونزی نیز توجه بانک را به خاطر تمدید مهلت بازپرداخت جلب کرده‌اند. در سال ۱۹۵۵ هنگامی که کلمبیا می‌خواست از فرانسه وام جدید دریافت کند، بانک که مسئله بدهیهای عمومی کلمبیا توجه‌اش را جلب کرده بود، سیاستهای سرمایه‌گذاری دولت و هدف از دریافت وام را مورد بررسی قرار داد.

از طرف دیگر، در سالهای اخیر مسئله کارایی "کمکهای اقتصادی"، بخصوص در واشنگتن مطرح گردیده و بسیاری از نظریه‌پردازان و دست‌اندرکاران حال درباره "کمک به خود" و "معیار عملکرد" سخن می‌گویند.

برخی دیگر از اقتصاددانان در مؤسسه توسعه بین‌المللی و بانک بحث می‌کنند که سرمایه‌گذاری فیزیکی به تنهایی سهمی در توسعه اقتصادی نخواهد داشت اگر سیاستهای

شود و در مجمع عمومی فوق العاده‌ای که بعداً به این منظور دعوت خواهد شد، مطرح گردد. در خاتمه ضمن تشکر از کلیه اعضای محترم کمیته‌های فعال انجمن، بازرس، دبیرکل و اعضای دبیرخانه برای فعالیتهای شمریحش آنان در سال ۱۳۶۶، درخواست تصویب صورتهای مالی سال ۱۳۶۶، تصویب پیشنهاد افزایش حق عضویت سالانه اعضا و نیز انتخاب اعضای لازم برای شورایعالی و رسیدگی به سایر موارد مندرج در دستور جلسه را دارد. با آرزوی پیروزی ملت نجیب و فداکاران در تمامی زمینه‌ها و آرزوی تندرستی و سعادت و شادکامی شما اعضای محترم امیدواریم عملکرد انجمن در سال گذشته مورد تأیید شما بوده باشد و سالهای متمادی دیگر انجمن ما با تحکیم تشکل و انسجام و عنایت شما اعضای محترم فعالیت و خدمت خود به اقتصاد کشور را ادامه دهد.

بقیه از صفحه ۸۸

اقتصادی دولت نامناسب باشد. ورود سرمایه به کشور ممکن است مفید باشد، اما کمک فنی و انضباطی که همراه سرمایه خارجی وارد می‌شود، مؤثرتر است. هنگامی که دولت سیاستهای نامناسبی اعمال می‌کند، توقف وام و ارائه مجدد آن به شرط اصلاح سیاستها بسیار مؤثر خواهد بود. بنابراین طبیعی است که بانک به عنوان بزرگترین نهاد و ارائه‌کننده وام به منظور توسعه، تحت تأثیر این عقاید جدید فرار گیرد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

رتال جامع علوم انسانی

